

עומק הפשט

עיונים ברפ"י

על פי 'לקוטי שיחות' כרך יג

פ' שלח

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'

08-6882799 / 050-4125205

או במייל rizs@neto.bezeqint.net

ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

א) אריכות לשון הכתוב (יד, לו) "והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישובו וילינו עליו וגו'" – מאי קמ"ל בזה? / למה תפילת משה הועילה לרוב בני ישראל, אך לא למרגלים / "אין קטיגור נעשה סניגור" / הלימוד שהיו צריכים המרגלים ללמוד ממרים

"והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ
 וישובו וילינו עליו את כל העדה להוציא
 דבה על הארץ. וימותו האנשים מוציאי דבת
 הארץ רעה במנפה לפני ה'" (יד, לו"לו)
 "וישובו וילינו עליו - וכשצבו מתור
 הארץ הרעימו עליו את כל העדה
 בהולאת דבה, אותם אנשים וימותו":

האריכות שבפסוק זה – "והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ, וישובו וילינו
 עליו את כל העדה, להוציא דיבה על הארץ" – דורשת ביאור, דלכאורה אין בזה כל
 חידוש לגבי מה שידענו כבר מכל המשך הפרשה, ומאי קמ"ל?!

וכן באמת הקשה באור החיים הק"י¹, וז"ל: "כל הכתוב מיותר, שכבר השמיענו כי
 משה שלח האנשים וגו' וכל מה שאמר הכתוב"!

ומבאר, שנתכוון הכתוב באריכות זו להודיע הטעם שמתו המרגלים מיד: "כי
 לצד שרצה לומר הכתוב המשפט שנעשה בהם תיכף ומיד, ויאמר האומר – והלא
 מדת 'ארץ אפים' ישנה גם לרשעים, ולמה לא האריך ה' אפו קצת לאלו? לזה סידר
 הפלגת חטאם שמנעו אריכות אפים".

וכמו שמפרט האור החיים, כיצד באריכות לשון הכתוב מבוארים פרטים שונים

1. וכן באלשיך. ועוד.

המוסיפים ומפליגים את חטאם של המרגלים, עיין בדבריו; אמנם (כמו שיראה המעיין) ביאורו מתאים יותר בדרך הרמז, ויש להוסיף ולהטעים הדברים גם בדרך הפשט, "פשוטו של מקרא", וכדלקמן.

תלונה – כנגד מי?

הנה אף שבכללות לא נראה בפסוק זה חידוש לגבי מה שכתוב לפנ"ז בפרשה - הרי כד דייקת שפיר יש בו הדגשה פרטית שלא מצינו (כ"כ) לפני זה:

בדברי הקב"ה למשה ואהרן אודות המרגלים נאמר² – "עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי", והיינו, שהתלונה שהלינו על המרגלים היתה על הקב"ה. וכן הוא בהמשך הענין³ – בנוגע לכל שאר בני ישראל שהושפעו מהמרגלים: "אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי";

אמנם בפסוק כאן מדגיש את התלונה כנגד משה רבינו: "והאנשים אשר שלח משה .. וילינו עליו את כל העדה".

ואף כי אין לכחד שבפועל הלינו גם על משה, כמו שנאמר לפני כן⁴: "וילונו על משה ועל אהרן כל בני ישראל" – הרי: (א) שם נזכרו משה ואהרן ביחד, ואילו כאן משה בלבד. (ב) סוף סוף, פשוט שעוון התלונה על הקב"ה חמור יותר מהתלונה על משה, ואיך יתכן שהכתוב כאן (שבא בתור "סיכום" לחטא המרגלים וכהקדמה לעונשם) מדגיש דוקא את התלונה כנגד משה, ואינו מזכיר את העיקר, זה שהתלוננו כנגד הקב"ה?!

למה התפילה לא הועילה?

וי"ל בביאור הענין:

בהפסוקים שלפני כן מבואר איך שחרה אף ה' בבני ישראל, עד שאמר "אכנו

2. יד, כז.

3. יד, לה.

4. יד, ב.

בדבר ואוריחנו⁵ – ואעפ"כ, פעל משה על ידי תפלתו שאמר הקב"ה "סלחתי כדברך"⁶, שלא ימותו מיד, אלא במשך הארבעים שנה לאט לאט, ו"לא מת אחד מהם פחות מבין ששים"⁷;

ומעתה יש לשאול⁸, למה לא הועילה תפלתו של משה גם בנוגע להמרגלים, והם מתו תיכף ומיד?!

[ולהעיר, שבמדרשי חז"ל מבואר שלא מתו המרגלים באותו היום ממש⁹; אבל לפי "פשוטו של מקרא" מובן שמתו מיד באותו היום, כמוכח למעיין בהמשך המקראות¹⁰].

וכדי ליישב זה מוסיף הכתוב כהקדמה לזה ש"וימותו האנשים", אשר "והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה", היינו, שהם נשלחו על ידי משה¹¹, וכשמעלו בשליחותם מעלו בו ונתכוונו לחלוק על משה עצמו –

ולכן לא הועיל משה בתפילתו לפעול בעדם, וכהכלל שכבר למדנו בדברי רש"י לעיל¹² (והיינו שכן הוא גם לפי "פשוטו של מקרא"): "אין קטיגור נעשה סניגור"; ועוד זאת, שדנים לאדם "מדה כנגד מדה"¹³.

[ואף שגם בני ישראל הלינו על משה, וכמו שכתוב: "וילונו על משה .. כל בני ישראל" – הרי לא נתכוונו בזה לחלוק על משה עצמו, אלא שחששו רק שמביא אותם "לנפול בחרב"; אמנם המרגלים נתכוונו לחלוק על משה עצמו].

ונראה שזו הכוונה באריכות לשון רש"י כאן: "וכשבו מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה אותם אנשים וימותו" – שהתחבטו המפרשים בכוונתו; ולדרכנו י"ל, שנתכוון בזה להדגיש שחטאו המרגלים כנגד משה עצמו – "הרעימו עליו (על משה)" – ולכן "אותם אנשים" מתו מיד ולא הועילה להם תפילתו.

5. יד, יב.

6. יד, כ.

7. פרש"י יד, לג.

8. וכדברי האור החיים הנ"ל (אלא שכאן יתבאר באופן הקרוב יותר לפשט).

9. סוף מגלת תענית. טושו"ע או"ח סי' תקפ"ב. וראה בנ"כ שם.

10. ראה תשובת הרא"ש – הובאה בבית יוסף וב"ח או"ח שם.

11. ראה רש"י בתחילת הפרשה, שהשליחות היתה מטעם משה דוקא.

12. אחרי טז, ד.

13. פרש"י נח ז, יא. יתרו יח, יא. נשא ה, כד. פרשתנו יד, לו. ועוד.

[כלומר: חטא ההתנגדות לקב"ה חמור יותר מהתנגדותם למשה, וזה מה שהביא למיתתם, כמו שממשיך בפסוק הבא: "וימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ דעה במגפה לפני ה'", שבא להם בגלל שהתנגדו לדברי ה' בענין ארץ ישראל; ובפסוק דידן בא להסביר ענין 'צדדי': למה תפלת משה לא הועילה להם, וע"ז ההדגשה היא ש"וילינו עליו" – על משה].

ראו ולא לקחו מוסר!

והנה, לפי מה שנתבאר, שתלונת המרגלים היתה כנגד משה עצמו, יומתקו גם דברי רש"י בתחילת הפרשה, וז"ל:

"למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקחה על עסקי דיבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר".

ויש לדייק בלשונו – "לפי שלקחה על עסקי דיבה שדיברה באחיה": למאי נפקא מינה כאן במי דיברה? הרי מה שנוגע כאן – לכאורה – הוא עצם הענין שהיא דיברה דברים בלתי רצויים ונענשה, ואילו הם לא לקחו מוסר!

אלא שרש"י מדייק - להגדיל חטאם:

מרים דיברה באחיה, במשה, והם לא זו בלבד שלא לקחו מוסר בכללות הענין שאין לדבר דבורים כאלה, אלא שהם דיברו על אותו אדם שדיברה היא – כי הלינו על משה עצמו (וכנ"ל).

ויש להוסיף ולבאר מדוע כותב רש"י "שדיברה באחיה" – ולא "שדיברה במשה"14:

בטבע העולם, שאח אינו מקפיד על אחותו ("חצי בשרו"), כך שאין להחשיב את דבריה של מרים על אחיה כחמורים כל כך – ואעפ"כ נענשה מרים; ואם כן, על אחת כמה וכמה שהיו צריכים אנשים אלו – שאינם "אחים" - לקחת מוסר ולהיזהר ביותר.

"תפלה למושה"

ומסיימים בטוב:

14. כלשון הכתוב (בהעלותך יב, א) "ותדבר מרים .. במשה".

איתא בתקוני זהר¹⁵ אשר "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא", ובמדרש אמרו¹⁶ "אין דור שאין בו כמשה".

ומובן איפוא, שכמו שהיה משה רבינו מתפלל עבור כל אחד מבני ישראל – וע"י תפילתו פעל שחיו אנשי דור המדבר (למרות חטאם) עוד שנים רבות, שבהם חיו חיים טובים בגשמיות וברוחניות, שהרי היה להם לחם מן השמים, ומים מבארה של מרים, וענני הכבוד כו' –

כן הוא באתפשטותא דמשה שבכל דור, שהם דואגים ומתפללים¹⁷ עבור כל אחד ואחד מבני ישראל שבדורם, וממשיכים על ידי זה כל טוב בגשמיות וברוחניות.

(חלק יג – שלח ב)

15. תס"ט – קיד, א.

16. ב"ר פנ"ו, ז.

17. וראה ב"ב קטז, א: "כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים". ובתענית ח, א: "אם ראית דור .. ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפלה כו'".